

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента,
доцента кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Ніжинського
державного університету імені Миколи Гоголя

Сватенкова Олександра Васильовича

на дисертаційне дослідження

Шугайло Яни Володимирівни

**«Соціально-педагогічні умови подолання негативного впливу засобів
масової інформації на соціалізацію підлітків»,**

представлене на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка

в спеціалізованій вченій раді К 26.133.01

у Київському університеті імені Бориса Грінченка

Життя сучасної людини тісно пов'язано з мас-медіа, які в сучасному суспільстві виступають не лише засобом поширення, а й обміну інформацією і створюють передумови для формування інформаційного суспільства та масової комунікації. Масова комунікація – складне і різнопланове поняття, яке активно досліджується різними науками. Сьогодні засоби масової інформації відіграють у суспільстві помітну роль – потужних сил, що формують спрямованість і характер соціального розвитку. Арсенал впливу сучасних ЗМІ складають: телеканали, радіостанції, друковані видання, Інтернет. Зазначене зумовлює багаторазове посилення й стрімке зростання темпів їх впливу на свідомість і психіку людини. У багатьох випадках ЗМІ стають співвихователями підростаючого покоління, важливим фактором формування світогляду, спонукання до дії.

Засоби масової інформації як мезофактор соціалізації особистості, здійснюють позитивний вплив на підростаюче покоління: розширюють виховні можливості інших соціальних інститутів, сприяють інтеграції дітей

та молоді до світової спільноти, відкривають доступ до інформації та полегшують процеси комунікації у глобальному масштабі.

В той же час, завдяки механізмам ідентифікації та наслідування, тотальній присутності у житті молодої людини, ЗМІ здійснюють і негативний вплив. У численних наукових дослідженнях доведено, що вони відіграють вирішальну роль у зростанні агресії та кримінальної поведінки серед дітей та молоді; провокують розвиток шкідливих звичок, хімічних залежностей, сприяють розвитку психологічного дискомфорту тощо.

Саме тому дисертаційна робота Шугайло Я.В. актуальна, значуща для теорії та практики соціальної педагогіки. Окрім того, дослідження має безсумнівну наукову новизну, адже в ньому вперше теоретично обґрунтовано та експериментально перевірені соціально-педагогічні умови подолання негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків.

Аналіз дисертаційного дослідження Яни Володимирівни дозволяє стверджувати, що робота виконана на належному методологічному, теоретичному та практичному рівнях.

Грунтовний аналіз наукової літератури з проблеми дисертаційного дослідження, глибоке розуміння сутності досліджуваної проблеми дозволили автору досить коректно сформулювати науковий апарат дослідження, а саме: мету, завдання, об'єкт та предмет, що, в свою чергу, сприяло побудові оптимальної програми експериментальної роботи.

Достовірність, новизна наукових положень і висновків забезпечується використанням комплексу теоретичних та емпіричних методів, відповідних етапам здійсненої експериментальної роботи.

Далі розглянемо конкретні результати наукової роботи Шугайло Яни Володимирівни.

Автором ґрунтовно та різнобічно проаналізовано основні поняття дисертаційного дослідження. Зокрема, здійснено аналіз поняття «соціалізація» з позицій соціальної педагогіки, філософії, психології тощо;

визначено особливості цього процесу саме у підлітковому віці та обґрунтовано роль і значення ЗМІ саме на цьому віковому етапі.

Імпонує здійснений Яною Володимирівною теоретичний аналіз поняття «засоби масової інформації», де чільне місце відведено мережі Internet, а не телебаченню, радіо чи друкованим ЗМІ, що відображає реалії сьогодення.

Не викликає заперечень авторська позиція щодо змісту негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків, яка є результатом ґрунтовного аналізу наукових джерел по проблемі дослідження і представлена у підрозділі 1.2 (ст. 60-87), на рис. 1.2 та подана у таблиці 1.2.

Вагомим науковим доробко дисертантки є розроблені нею критерії (когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісний), показники та рівні (високий, середній, низький) подолання негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків.

Нам імпонує подання автором важливих, в контексті теми дисертації, результатів теоретико-аналітичних досліджень у розгорнутому табличному варіанті. Зокрема, негативних наслідків впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків (табл.1.2, ст.86-87), критеріальної бази дослідження (табл.2.1, ст.91) та характеристики рівнів подолання негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків (табл. 2.2, ст.94-95).

Яною Володимирівною чітко і методологічно грамотно розроблено, науково обґрунтовано та експериментально перевірено дієвість соціально-педагогічних умов подолання негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків (інформування підлітків та їхніх батьків щодо негативних наслідків впливу ЗМІ; формування критичного ставлення підлітків до засобів масової інформації; актуалізація в системі цінностей підлітків загальнолюдських цінностей і сприяння розвитку комунікативних умінь і навичок підлітків).

На наш погляд, особливий інтерес становить підрозділ 3.1. «Характеристика соціально-педагогічних умов подолання негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків», у якому, окрім, власне, обґрунтування соціально-педагогічних умов, автор, спираючись на

праці сучасних науковців, формулює рекомендації для соціальних педагогів щодо подолання негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків.

На суттєву увагу заслуговує й розробка та апробація Шугайло Я.В. програми соціально-педагогічної роботи з подолання негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків, представлена у підрозділі 3.2, яка, безперечно, складає практичне значення роботи.

Чітка програма експериментальної роботи, застосування валідних методів для оцінки її результативності свідчать про достовірність теоретичних положень та результатів дослідження.

Узагальнення результатів експериментальної роботи на контрольному етапі довело ефективність реалізації програми роботи щодо упровадження соціально-педагогічних умов подолання негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків. Відбулись якісні та кількісні зміни за всіма критеріями (когнітивним, мотиваційно-ціннісним, діяльнісним) у бік зменшення кількості підлітків із низьким та середнім рівнями та збільшенням кількості із високим рівнем подолання негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків, що входили до експериментальної групи.

Загальні висновки підводять риску під проведеним дослідженням, змістовно окреслюючи виконання поставлених Шугайло Я.В. завдань дисертаційного дослідження.

Загальний список літературних джерел (385 найменування, з яких 23 іноземною мовою), а також посилання на них у тексті дисертації зроблено з дотриманням сучасних вимог.

Автореферат всебічно розкриває основні положення дисертаційного дослідження Шугайло Яни Володимирівни. На особливу увагу заслуговує те, що окремі аспекти роботи висвітлено під час 8-ми міжнародних (у т.ч. двох зарубіжних) та 4-х всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також у 19 наукових публікаціях, 18 з яких є одноосібними.

Отже, представлена дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають важливе теоретичне і практичне значення для соціальної педагогіки як науки і сфери практичної діяльності.

Усе вищезазначене дає підстави позитивно оцінити дисертаційну роботу Шугайло Я.В., що, однак, не виключає низки зауважень та побажань, а саме:

1. Дискусійним є твердження автора про те, що основним механізмом соціалізації підлітків є «присвоєння певних цінностей, правил, зразків, поведінки» (ст.57).
2. Таблиці 2.1 (ст.91) та 2.2 (ст.94) мають тотожні назви, що вважаємо, є неприпустимим, адже зазначені таблиці мають різний зміст.
3. На наш погляд, уточнення потребує третя умова подолання негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків, а саме: «Формування критичного ставлення підлітків до засобів масової інформації» (ст.141), адже критичного осмислення потребують не ЗМІ, а інформаційні повідомлення, які вони транслюють.
4. Враховуючи те, що за результатами численних досліджень, ЗМІ є однією з провідних форм дозвілля (перегляд телепередач, спілкування у соціальних мережах, перегляд кінофільмів, прослуховування радіопередач, перегляд сайтів тощо) сучасних підлітків, на нашу думку, варто було б розширити перелік запропонованих умов та додати четверту, а саме: «Володіння підлітками широким спектром форм самоорганізації дозвілля».

Проте зазначені вище зауваження жодним чином суттєво не впливають на загальне позитивне враження, що справляє представлена до захисту робота.

Підсумовуючи усе вищесказане, можемо зробити висновок про те, що дисертаційна робота **«Соціально-педагогічні умови подолання негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків»** є самостійною, завершеною науковою роботою відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів»,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., зі змінами та доповненнями (Постанова Кабінету Міністрів України №656 від 19.08.2015 р., №1159 від 30 грудня 2015 р., №567 від 24 липня 2016 р.) та Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» №40 від 12 січня 2017 р., паспорту спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка, а її автор – Шугайло Яна Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки і
соціальної роботи
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

О.В.Сватенков

